

TROPISMENA HRVATSKA SREDNJOVJKOVNA KULTURA

luni, 21 februarie 2022

Hrvatski srednjovjekovni tekstovi ostvareni su trima pismima i trima jezicima.

S drugim rije ima, Hrvati su u srednjem vijeku pisali latinicom, glagoljicom i irilicom i to na staroslavenskom (crkvenoslavenskom), starohrvatskom i latinskom jeziku. Srednji vijek je povijesni period koji konvencionalno po inje završetakom antike, odnosno padom Zapadnog Rimskog Carstva iz 476 i traje sve do Columbovog otkrića Amerike iz 1492., nakon čega nastupa novi vijek, odnosno renesansa ili preporod.

Prvo hrvatsko pismo bilo je latinica, a prvi je jezik državnih dokumenata latinski, drugo je hrvatsko pismo glagoljica, a jezik crkvenoslavenski, dok je treće hrvatsko pismo hrvatska irilica. S vremenom je upotreba latini noga pisma ojačala u odnosu na glagoljicu i irilicu te je na kraju latinica postala službenim hrvatskim pismom. Glagoljica se postupno povlačila na prostore na kojima su crkvene vlasti dopunjavale službenje mise na crkvenoslavenskom jeziku (na području koje i senjske biskupije), povlačila se također i irilica, a prevlast je dobivala latinica čiji je najveći reformator zasigurno bio Ljudevit Gaj u prvoj polovici 19. stoljeća.

Latinica

Kada su Hrvati u 7. stoljeću došli u svoju današnju zemlju primili su kršćanstvo te su se susreli latinskim jezikom i s pismom – latinicom koja je na današnje vrijeme hrvatskom prostoru bila u upotrebi i prije doseljavanja Hrvata.

„Prije, dakle, Slaveni ne imahu pisma, nego crtama i urezima brojahu i gatahu, jer bijahu pogani. Pokršćivši se, trahu se slavensku rije zapisivati latinskim i grčkim pismenima, bez sustava“, naveo je redovnik imenom rnorizac Hrabar u svojem spisu O pismenosti (O slovima) pri nastojanju opisivanja po etaku pismenosti slavenskih naroda, a među njima i Hrvata nakon velike seobe naroda u srednjem vijeku. Prvi kršćanstvo, hrvatski su svjetovni i crkveni dostojanstvenici u tim po etnim stoljeća ima pisali latinski. Prve pouzdane vijesti o ranoj povijesti Hrvata u novoj postojbini pružaju natpisi na crkvenom inventaru, oltarnim pregradama i nadvratnicima. Ti su natpisi prvi spomenici hrvatske pismenosti, a pojavljuju se u 9. stoljeću. Latinskim pismom – latinicom zapisuju se imena hrvatskih vladara. Od sačuvanih zapisa najstariji je onaj na Vukoslavovoj krstionici (oko 800. godine). Latinskim jezikom i latinicom pisane su u ranoj razdoblju hrvatske pisane kulture i kneževske isprave, a najstarija je Povelja kneza Trpimira iz 852. godine (sačuvana u prijepisima).

Iako su u početku Hrvati latinicom pisali tekstove na latinskome jeziku, povijesni izvori iz 14. st. dokazuju da otada Hrvati latinicom bilježe i hrvatski jezik. Latinicom je zapisana i hrvatska molitva, najstariji spomenik hrvatskoga pjesništva. Značajni latinski spomenici pisani hrvatskim jezikom su i Red i zakon sestara dominikanki i Korulanski lekcionar. Premda je latinica pomalo preuzimala dominaciju u hrvatskome jeziku, tek se u 16. stoljeću prevladala u pisanim liturgijskim tekstovima, u književnosti i tekstovima administrativnoga karaktera u odnosu na glagoljicu. Hrvatski latinski tekstovi tek u 19. stoljeću potisnuti i hrvatsku irilicu na svim područjima gdje se njome uglavnom pisalo: u Bosni i Hercegovini, Poljicima, u Dalmaciji te Dubrovniku i njegovoj okolini.

Glagoljica

U stolje ima od 10. do 16., u bilježenju hrvatskoga i staroslavenskoga jezika snažno je prevladavala glagoljica, i staroćirilica, u, i brojnoćirilica, u, i vrlo važnom činjenicom da se za neke stare hrvatske ćirilice ne i stare latini ne tekstove može dokazati da su prepisani iz ćirilice; starijih glagoljica.

Kada su 863. g. sveti ćirilica i Metod na poziv kneza Rastislava iz Carigrada krenuli u Moravsku uspostaviti crkvenu i državnu organizaciju, ćirilica je za Slavene na inio novo pismo – glagoljicu. Glagoljicom je sv. ćirilica zapisao prve slavenske riječi, tj. Proslav Ivanova evanđelja, a zatim i neke druge tekstove. Nakon Metodove smrti 885. i protjerivanja u enika Svete braće iz Moravske mnogi su se od njih sklonili u Hrvatsku te je tako Hrvatima prenesena ćirilica; Svete braće, tj. glagoljica, biblijski tekstovi i crkvenoslavenski jezik.

Najpoznatiji spomenik pisan hrvatskim jezikom i glagoljicom je ćirilica; anska ploča nastala oko 1100. godine. U kamenu su glagoljicom i na hrvatskom jeziku klesane i Valunska ploča, Plominski natpis, Krčki natpis, Grdoselski ulomak, Senjska ploča, a od pisanih treba izdvojiti Vinodolski zakonik, Razvod istarski, Misal Hrvoja Vuk i ćirilica; Hrvatinića, Misal kneza Novaka, Zapis popa Martinca. ćirilica; anska ploča, najstariji pisani hrvatski spomenik, čuva se danas u predvorju Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Njezine replike mogu se vidjeti u mnogim kulturnim i znanstvenim institucijama pa i u samoj crkvi sv. Lucije u ćirilica;ki na otoku Krku gdje je u 19. st. pronađena.

Simbolićini po etak hrvatske pismenosti ćirilica; anska ploča pisana je glagoljicom, najstariji hrvatski zakonik, Vinodolski, napisan je glagoljicom, prva hrvatska inkunabula, Misal po zakonu rimskoga dvora, iz 1483. godine, otisnuta je tako ćirilica; er glagoljicom, a od devet hrvatskih inkunabula (prve tiskane knjige) ćirilica; est su glagoljice. Mirno se može reći i da bez glagoljice njih tekstova ne može se ozbiljno govoriti o procesima koji se zovu povijest hrvatske književnosti ili povijest hrvatskoga jezika.

ćirilica

Kada su slavenski narodi zamijenili glagoljicu ćirilicom pismom te ga uredili za slavenski jezik, i ćirilica; me u Hrvatima, posebice na jugu Hrvatske, ali i u Bosni i Hercegovini, po ćirilica; se utvrditi novo pismo, a to je ćirilica.

ćirilica je u Hrvatskoj u srednjem vijeku imala poseban razvoj te se naziva hrvatskom ili zapadnom ćirilicom, a naziva se ćirilica; i bosanćirilica; icom ili bosanćirilica; icom.

ćirilicom se hrvatski jezik bilježi od XII. stoljeća a na kamenim spomenicima, ali i na drugim materijalima, za liturgijske i druge potrebe. ćirilicom su se u privatne i službene svrhe služili ćirilica; lanovi poznatih hrvatskih obitelji: Frankopani, Zrinski, Keglevići i itd., naravno uz glagoljicu i ćirilica; nicu. Znali su je u tradicionalnim ćirilica; kim sredinama i stoga se mogu vidjeti spomenici na kojima se glagoljica i ćirilica mijećirilica;aju kao i one ćirilice ne koji imaju veću važnost u povijesti hrvatske kulture (Povaljska listina, Povaljski prag, Poljički statut, tiskana ćirilica u djelima bosanskih franjevac).

Najstarija ćirilica; na isprava na tlu danaćirilica; nje Hrvatske je Povaljska listina (1250.), s osnovnim tekstom iz 1184., a uz nju već u važnost u povijesti hrvatske kulture imaju i sljedeći spomenici pisani ćirilicom: Povaljski prag (oko 1184.), Poljički statut (u 15. ili 16. st.) te tiskana djela bosanskih franjevac na ćirilici.

Ivan Dobra